

**A SOROZATGYILKOSOK KULTUSZA: RAJONGÁS ÉS
TÁRSADALMI VONATKOZÁSOK**

Jelige: ZF32J5

2024.11.21.

Az FBI (Federal Bureau of Investigation) definíciója szerint a sorozatgyilkos olyan személy, aki három vagy több különálló esemény során legalább három ember halálát okozta, különböző helyszíneken és különböző időpontokban, egyfajta "hűlési" periódussal a gyilkosságok között. A gyilkosságok közötti időszakok változó hosszúságúak lehetnek, és ezek az időszakok szükségesek ahhoz, hogy az elkövető visszatérjen egy normálisabb állapotba a következő bűncselekmény elkövetése előtt.

A sorozatgyilkosságok az 1970-es, illetve 80-as években tetőztek. Amit a sorozatgyilkosok tesznek a társadalmi normákra való tekintettel, jogilag és erkölcsileg is elítélendő, azonban felütötte a fejét egy olyan jelenség, egy szűk, de egyre bővülő réteg akik egyfajta rajongást táplálnak irántuk. 2000 és 2008 között 270 film készült sorozatgyilkosokról, írja Eric Hickey a „Sorozatgyilkosok és áldozataik” (2006) című művében és ez a szám azóta is növekszik. A horrorfilmek nemcsak endorfinok és dopamin felszabadulását eredményezik, amelyek az adrenalin növekedése után örömet okoznak, hanem azt is lehetővé teszik a néző számára, hogy biztonságos környezetben éljen át intenzív érzelmeket. Ez a katartikus élmény segít a feszültség levezetésében és az érzelmi egyensúly helyreállításában. A filmekre és az effajta rajongásra ez a magyarázat.

De mi van azokkal, akik a valódi esetekkel és nem a fikciókkal foglalkoznak tüzetesebben? Ha magán az elkövetőn van a hangsúly? Ha olyannyira nő a rajongás, hogy bálványként tekintenek a tettesre, posztolnak róla, imádják őt? A szakdolgozatomban velük szeretnék foglalkozni. Mi lehet a magyarázata a valódi sorozatgyilkosok iránti imádatnak és ez hogyan mutatkozik meg a média különböző zugaiban? Illetve miben járul hozzá maga a média az imádathoz?

Hipotézisem a következők; a média terjeszti a narratívát és ahogyan a média beszél a sorozatgyilkosokról nagyban hozzájárul a rajongók interpretálásához. Ez kiválthat empátiát a sorozatgyilkos múltja iránt, azonosulást, amikor úgy érzi a néző, hogy bizonyos jegyekben hasonlít a sorozatgyilkosra vagy kiválthat vonzalmat is. A vonzalom kialakulhat a „rosszfiús” vagy „alfahím” megjelenésük miatt, illetve mentális tényezők is szerepet játszhatnak, mint például a hübrisztofilia, amelyet később részletesen bemutatok. A rajongó akár azt is hiheti, hogy megváltoztathatja a sorozatgyilkost, mint egy romantikus regényben. Ezeket a tényezőket vizsgáltam, hogy megértsem, miként válik egy kíváncsi emberből rajongó.

Ismertetem a rajongást régen és most, a legnépszerűbb sorozatgyilkosokat felhozva példaként (Ted Bundy, Jeffrey Dahmer, Richard Ramirez, Charles Manson). Majd bemutatom a rajongás különböző formáit és potenciális okait, melyhez olyan social media platformokat vettem alapul,

amelyekről tudom, hogy kevésbé szűrnek. Ezek a Tumblr, X, TikTok, Discord és Reddit voltak, de kis kutatással találtam eldugott Facebook és Instagram oldalakat is, amiket szintén belefűztem az elemzésembe.

Összesen 6 interjút készítettem laikusokkal és szakértőkkel egyaránt. Két olyan szakértővel készítettem interjút, akik közül az egyik szociális munkásként dolgozott a rendőrségnél, míg a másik törvényszéki szakember volt. Illetve olyan laikusokat kérdeztem, akik vagy rendszeresen fogyasztanak gyilkosokról szóló tartalmakat, vagy érdekesnek találják a témát. E mellett tartalomelemzést végeztem a fent említett social media platformokon és 123 posztot elemeztem.

A posztokat 6 kategóriába osztottam be. Ezek a következők voltak: Rosszfiú, Rokonszenves, Együttérzés, Példakép, Kinézet és Egyéb. A Rosszfiú kategóriában olyan posztok kerültek, amik azt ecsetelik, hogy a rajongó milyen kiváltságos, hogy őt a sorozatgyilkos nem bántaná, sőt még meg is tudná változtatni viselkedését. A Rokonszenvesbe azok a kiírások kerültek, ahol a posztoló magára ismert a gyilkosban, akár személyiségileg vagy pedig hasonló traumákat élt meg. Az Együttérzés kategória hasonló az előzőhöz, ide azokat soroltam, akik ugyan nem éltek át hasonló dolgokat, mégis kifejezik együttérzésüket és sajnálatukat a gyilkos iránt. A Példakép és a Kinézet kategória gyakran összefolyt, vagy azért néznek fel a tettesre, mert konvencionálisan attraktív vagy mert inspirálódnak a tetteikből, ők is „sikeres sorozatgyilkosok” szeretnének lenni. Bár ez a posztokból nem derül ki, hogy a tervükkel kapcsolatban meddig jutottak. Az Egyéb csoportba pedig az általam besorolatlanok kerültek.

Régen és most

A 20. század elején olyan bűnözők, mint Bonnie és Clyde, Dillinger, vagy Al Capone, híres bűnözői karrierjük révén váltak hírhedtté és egyfajta "anti-hősökké". Sokan rajongtak értük, mint a rendszer elleni lázadókért. Viszont a fentiekben már említett sorozatgyilkosok iránti rajongás már a múltban is létezett, különösen az 1970-es és 1980-as években, amikor az ilyen bűnesetek nagy médiafigyelmet kaptak. Például Ted Bundy és Jeffrey Dahmer esetei nemcsak a borzalmaik miatt váltak ismertté, hanem azért is, mert számos ember vonzódott hozzájuk.

Theodore Robert Bundy amerikai sorozatgyilkos volt, aki az 1970-es években több tucat fiatal nőt rabolt el, erőszakolt és gyilkolt meg az Egyesült Államok különböző államaiban. Elbűvölő és intelligens megjelenése miatt sokáig elkerülte a gyanút. A börtönben megházasodott és több ezer rajongója volt. A bírósági tárgyalása során saját magát védte, mivel pszichológiát és

jogot végzett az egyetemen. Végül halálra ítélték és 1989-ben végezték ki villamosszékből, Floridában.

Ted Bundy jelentős mennyiségű rajongói levelet kapott a börtönben töltött ideje alatt. Sok levél olyan nőktől érkezett, akik beleszerettek, és gyakran fejezték ki csodálatukat, sőt szeretetüket az elítélt sorozatgyilkos iránt. Páran képeket küldtek neki, köztük meztelen fotókat, és házassági ajánlatokat írtak. Stephen Michaud, a "Ted Bundy: Beszélgetések egy gyilkossal" társszerzője megjegyezte, hogy Bundy számos nőtől kapott házassági ajánlatokat és fényképeket, akik alig várták a figyelmét (Hayden 2018).

A Bundy iránti rajongás túlmutat a pusztán leveleken. A tárgyalás során néhány nő, aki részt vett a bíróságon, úgy öltözött, mint az áldozatai, hosszú, barna haját viseltek, középen szétválasztva, és karikafülbevalót vettek magukra. Ezt mind azért tették, hogy felkeltsék Bundy figyelmét (Hayden 2018).

Ezek a viselkedések a „groupie” jelenség tágabb megnyilvánulási, mivel itt az egyének beleszerettek a hírhedt bűnözőkbe. Ez az érdeklődés a hétköznapi lenyűgözéstől a mély megszállottságig terjedhet, ami néha tényleges kapcsolatokhoz vezethet a bűnözőkkel. Ez olyan nők esetében is látható, akik olyan sorozatgyilkosokhoz mentek feleségül, mint Richard Ramirez vagy Charles Manson (Hayden 2018) (Tsitiridis 2016).

Ricardo Leyva Muñoz Ramirez más néven "The Night Stalker" (Éjszakai támadó), amerikai sorozatgyilkos, erőszaktevő és betörő volt, aki 1984 és 1985 között Dél-Kaliforniában követett el bűncselekményeket. Szadista és sátánista hiedelmei alapján cselekedett, leghíresebb képe egy tárgyalásán készült miközben feltartja a tenyerét, amire egy pentagrammot rajzolt. Több tucat embert támadott meg, és legalább 14 gyilkosságot tulajdonítanak neki. 1989-ben halálra ítélték, de 2013-ban természetes okból halt meg a börtönben. Ramirez feleségül vette Doreen Lioyt. Lioy szabadúszó magazinszerkesztő volt, aki letartóztatása, majd egy sor szörnyű bűncselekmény miatti elítélése után kezdett el írni Ramireznek. Bűneinek természete ellenére, Lioy fülig szerelmes volt Ramirezbe. A pár 1996. október 3-án házasodott össze, miközben Ramirez a kaliforniai San Quentin állami börtönben volt a halálsoron. Kapcsolatuk nagy nyilvánosságot és felháborodást keltett, tekintettel Ramirez bűneinek súlyosságára (Margaritoff 2023).

Charles Milles Manson amerikai bűnöző volt, aki a "Manson család" nevű szekta vezetőjeként vált hírhedtté. 1969-ben követői brutálisan meggyilkoltak több embert, köztük Sharon Tate színésznőt, aki Roman Polanski filmrendező felesége volt. Manson sajátos apokaliptikus és

rasszista nézetei alapján irányította követőit. Életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, és 2017-ben szintén természetes okból halt meg a börtönben, Ramirezhez hasonlóan. Felesége, Afton Elaine „Star” Burton 17 évesen kezdte el őt látogatni a börtönben, akibe állítása szerint teljesen beleszeretett. A nő többször is azt nyilatkozta, hogy ez a kapcsolat az, amire szüksége van, arra született, hogy a sorozatgyilkos szerelme legyen. Afton 27, míg Manson 80 éves volt mikor egybekötötték az életüket (Inside Edition 2015).

A „groupie” kifejezés olyan személyekre utal, akik erős rajongással viseltetnek híres zenészek, színészek, sportolók vagy más hírességek iránt, és gyakran követik őket koncertekre, eseményekre és turnékra azzal a céllal, hogy személyesen találkozhassanak és kapcsolatot alakíthassanak ki velük. A kifejezés eredetileg a rock and roll és popzenei szcénában vált ismertté az 1960-as és 1970-es években. A groupie-kat erős rajongás jellemzi és sok időt, energiát és pénzt áldoznak arra, hogy kövessék kedvenceiket.

A modern korban a televízió, az internet és különféle streaming szolgáltatások jelentősen hozzájárulnak a sorozatgyilkosok kultuszának fenntartásához. Dokumentumfilmek, true crime sorozatok, podcastok népszerűsítik ezeket a történeteket. Például a Netflix „Making a Murderer” című sorozata, a „Mindhunter” vagy a „Dahmer - Monster: The Jeffrey Dahmer Story” jelentős közönséget vonzott, és széles körű vitát váltott ki.

Az utóbbi sorozat Jeffrey Lionel Dahmer-ről szól, aki amerikai sorozatgyilkos és kannibál volt, 1978 és 1991 között 17 fiatal férfit gyilkolt meg. Áldozatait gyakran elkábította, majd brutálisan meggyilkolta, és több esetben a holttestek részeit elfogyasztotta. 1991-ben letartóztatták, és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1994-ben egy börtöntársa ölte meg.

A sorozat nagy hírnévnek örvendett, valószínűleg az őt játszó színész, Evan Peters miatt. Többen elkezdtek sajnálni Dahmert, mivel egy „meg nem értett, szegény meleg fiút” láttak benne, nem pedig a gyilkost, aki elvette megannyi család szereteteit. Ha már a családok kerültek szóba páran nyilatkoztak, hogy a sorozat újabb sebeket szaggatott fel. Megrendítették őket azok a visszajelzések, amik szerint „nem elég véres, nem elég durva” a sorozat. Néhányan pedig egyenesen zenés, összevágott videókat tettek fel Tiktokra, amikben idealizálják a tettet.

Az internet lehetővé tette a bűnözők iránti rajongók számára, hogy online közösségekben gyűljenek össze. Fórumok, közösségi média csoportok és rajongói oldalak alakultak, ahol megoszthatják a bűnözőkről szóló információkat, képeket és véleményeket. Ezek a csoportok és fórumok kerülnek bemutatásra dolgozatomban.

A sorozatgyilkosok iránti rajongás tehát egy régi és folyamatosan mélyülő jelenség, amely a média fejlődésével és a társadalmi változásokkal együtt alakult át, az alapvető emberi kíváncsiság és vonzalom a rendkívüli és sötét történetek iránt megmaradt. A rajongók ugyanúgy egy közösségbe tömörülnek, ahol megoszthatják rajongásukat.

Rajongóból tanítvány

Vannak szélsőséges esetek, amikor a rajongóból nem csak hűséges „groupie”, hanem érdeklődő tanítvány lesz. Három esetet mutatok be, ahol a sorozatgyilkosok iránti lelkesedés addig fajult, míg maga a rajongó is gyilkossá vált.

Stephen Griffiths

Stephen Griffiths, más néven a "Számszerij Kannibál" brit sorozatgyilkos volt, akit három nő meggyilkolása miatt ítélték el a nyugat-yorkshire-i Bradfordban. Büntetetei 2009 júniusa és 2010 májusa között történtek, míg egy biztonsági kamera felvétele fel nem vette az egyik gyilkosságot és letartóztatták. 2010 decemberében Griffiths-t életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték feltételes szabadlábra helyezés lehetősége nélkül, miután bűnösnek vallotta magát a gyilkosságokban. Imádott a figyelem középpontjában lenni, ez abból is látszik ahogy a biztonsági kamera felvételen büszkélkedett a gyilkos fegyverrel. Illetve elbeszélések alapján a börtönben is a tévét figyelte, bármikor felmerült a neve a hírekben. Amikor látta, hogy a népszerűsége csökkent, öngyilkosságot kísérelt meg, hat alkalommal (.

Griffiths személyiségének fontos eleme volt, hogy rajongott a sorozatgyilkosokért, mint Ted Bundy, Jeffrey Dahmer, Hasfelmetsző Jack vagy Peter Sutcliffe aka „a Yorkshire-i Hasfelmetsző”. A legelső gyilkosságát egy kalapáccsal követte el csakúgy, mint Sutcliffe. Csak ezután alakul ki „sajátos módszere” a számszerij. Érdekesség, hogy a "Számszerij Kannibál" nevet saját magának adta, ellentétben legtöbb gyilkossal a média találta ki. A házkutatás alkalmával több, mint 100 könyvet, filmet, dekorációt találtak sorozatgyilkosokról, illetve több fegyvert is, amit Griffiths gyűjtött.

Griffiths pszichopátia jeleit mutatta, és erőszakos fantáziákkal is rendelkezett. Nem mutatott megbánást tetteiért, és rendkívül veszélyesnek tartották. Bűneinek brutalitása és természete,

valamint kriminológiai múltja jelentős médiafigyelmet keltett (Crabtree 2023) (Dziemianowicz 2022) (Davies 2010).

Shave Groves

Groves többszöri késszúrással meggyilkolta barátját, Frankie Fitzgeraldot. A hírek szerint a kapcsolatuk ingatag és egymás felé bántalmazó volt. Groves-t lenyűgözte a bűnözés és a sorozatgyilkosok, mint Ted Bundy, Richard Ramirez, Jeffrey Dahmer, Charles Manson, Myra Hindley, Rosemary West vagy Peter Sutcliffe „a Yorkshire-i Hasfelmetsző”. Ez tükröződött bűnügyi emléktárgyainak és könyveinek gyűjteményében is. Köztük drága, kézzel rajzolt poszterek a gyilkosok képeivel, egy Starbucks pohár Jeffrey Dahmer arcával és rengeteg fegyver. A sorozatgyilkosok iránti szenvedélye miatt úgy gondolta, hogy elég „tapasztalata” van elrejtteni egy holttestet, ám ez nem sikerült és 2022 decemberében Groves-t bűnösnek találták és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, amelynek minimális időtartamát le kell töltenie, mielőtt feltételesen szabadulhat (Neale 2023).

Az eset felkeltette a média figyelmét a bűncselekmény hátborzongató jellege és Groves „true crime”^{*} iránti rögeszméje miatt (Deeks 2023) (O'Reilly 2023).

„Domina Cherry” (Sarah M.)

Sarah M., aki „Domina Cherry” álnéven tevékenykedett, egy német tinédzser volt. Hamis társskereső profilt hozott létre, és egy társskereső alkalmazáson keresztül elcsalta áldozatát, Zeid E.-t. Miután 2021. május 1-jén találkozott vele, nyakon szúrta, és az áldozat néhány héttel később belehalt sérüléseibe. Sarah-t azonnal letartóztatták, és a tárgyaláson úgy jellemezték, hogy borderline személyiségzavarban szenved és nem mutat empátiát. A lányt 12 évre ítélték egy szociális terápiás intézetben. Sarah többször említette barátainak, hogy híres sorozatgyilkos szeretne lenni, mint az általa imádott Ted Bundy, Hasfelmetsző Jack vagy Richard Ramirez. A tárgyaláson sajnálta, hogy a saját ruháiban kellett lennie, nem pedig egy narancssárga kezeslábasban, mint a „kedvencei”. Sarah a tárgyaláson ugyanazt a kezére rajzolt pentagrammot mutatta fel, mint Richard Ramirez a már hírhedtté vált képén (Davis 2022) (Kirsty 2023).

^{*} Valódi bűntény, amiből következik, hogy olyan bűnügyi történeteket foglal magába, amik megtörténtek (Dián 2023)

Mindhárom esetben a figyelem játszotta a legnagyobb szerepet. A hozzátartozók elmondásaiból, illetve a gyilkosság részleteiből kiderült, hogy Sarah M., Groves és Griffiths is szerette magára felhívni a figyelmet, mint a sorozatgyilkosok, akiket bálványoztak.

Ann Wolbert Burgess amerikai kutató és pszichiátriai ápolónő klinikai specialistája 20 évet dolgozott az FBI-nál, azt kutatta, hogy miért lesz valakiből sorozatgyilkos? Többek között a figyelem iránti igényt is közös jellemzőnek találta, „akik kapcsolatba akarnak lépni velünk, gúnyolódnak a rendőrökön, a sajtón vagy bárkin, lényegében mind figyelemre vágynak” (Burgess, Constantine, 2021:246).

A gyerekkorból jövő elhanyagolás, a magány és ezáltal a figyelem iránti igény arra vezethet rá embereket, főleg fiatalokat, hogy szimpatizáljanak ezekkel az elkövetőkkel és a tetteikkel.

„Azt, hogy sorozatgyilkosok lettek, nem valami teljesen véletlenszerű vagy kaotikus esemény váltotta ki – a gyermekkoruknak, a személyiségüknek és a pszichológiai tulajdonságaiknak az összessége. Mindezek együttesen okozták azt, hogy bizonyos stresszhelyzetekre rettenetesen erőszakos módon reagálnak.” (Burgess, Constantine, 2021:56).

A sorozatgyilkosokra épülő sorozatok és dokumentumfilmek gyakran a gyerekkortól a letartóztatásig kísérik végig a gyilkos életét, ezzel bemutatva, hogy a kiskorban elszenvedett testi, lelki vagy akár szexuális bántalmazás és ennek figyelmen kívül hagyása milyen hatással lehet arra a felnőtt emberre, aki később emberi életek kioltására vetemedik.

„Az ő példájuk (Rissell és Kemper) azt mutatta, hogy a sorozatgyilkosok nem feltétlenül születnek erőszakosnak, viszont fogékonyabbak az erőszakos viselkedésre, és bizonyos külső behatásokra nagyobb valószínűséggel ölnek. Ezzel együtt, a gyilkolási vágy, idővel még kedvező körülmények között is egyre tovább érlelődik. Komplex, fokozatosan formálódik, és leggyakrabban arra vezethető vissza, hogy az egyén kénytelen kapcsolódni - másokhoz és önmagához egyaránt.” (Burgess, Constantine, 2021:216).

Ezáltal szimpátiát vált ki a nézőből akár azért, mert vele is hasonló történt, akár azért, mert mindannyian nehezen tudjuk elviselni a gyerekekkel szembeni erőszakot. A rajongók többsége fiatal, fehér, egyedülálló nő, akik együtt érezhetnek ezzel a magánnyal, illetve magát az „antihőst” látják az elkövetőben, nem pedig a hidegvérű gyilkost (Kálmán 2019).

„Szerintem nem fogják fel ezeknek a témáknak a mélységét (a rajongók) és inkább úgy kezelik őket, mint amikor a könyvekben valaki vonzódni kezd a gonosz vagy a morálisan szürke

karakterekhez és nem fogják fel, hogy ezek az emberek valóban elkövették ezeket a dolgokat. Tehát inkább szenzációként kezelik őket.” (Média hallgató, 20).

Az eudaimonizmus jelensége arra alapul, hogy “akik így gondolkoznak, a szerint a rossz, a gonosz csak valamiféle hiba a világban, ami kijavítható, nem is tartozik hozzá igazából” (Kálmán 2019). Az eudaimonizmus a jóság iránti hitünk, ami a sorozatgyilkosokra nem, mint egy rossz és kegyetlen emberi lényre, hanem valami más entitásra gondol. A sorozatgyilkosokra sokszor szeretünk olyan jelzőket használni, amik vagy megmagyarázzák tetteiket, vagy legitimálja azokat. Például „Gonosznak született” vagy „Rossz gyermekkorra volt” vagy „Nem volt beszámítható állapotban, mert mentálisan sérült”. Ugyanúgy, ahogy Ann Burgess (2021:216) is említette ezek mind közre játszhatnak abban, hogy valakiből miért lesz sorozatgyilkos mégis úgy tűnik ezeket az emberek védőmechanizmusként említik. Mintha az, hogy kevésbé emberibbként gondolnak rájuk vagy épp az ellenkezője, nagy empátiával fordulnának a téma felé, elfelejtetné azt a tényt, hogy a nap végén ezek az emberek ugyanúgy családokat tettek tönkre a tetteikkel.

„Elképzelhetőnek tartom, hogy az emberek miért tették azt, amit tettek. De nem értek vele egyet. És ezt mindig mondtam az ügyfeleimnek is, amikor azt kérdezik, hogy értem-e miért csinálták? Ó, igen. De nem értek vele egyet. Volt választásod arra, hogy ne tedd meg. Szóval ez az én ötletem. Mindig lehet magyarázatot találni arra, hogy ő vagy ő miért tette azt, amit tett. De nem kell egyetérteni vele.” (Hermien Van Dijk, volt szociális munkás a rendőrségtől).

„Sokan azt gondolják, hogy minden viselkedés a múltból ered. Aztán meg kell próbálnunk magyarázatot találni arra, hogy hol gyökeredzik ez a viselkedés. A szakmámban is arra tanítanak, hogy ne higgyek csak a gonoszságban. De azt hiszem, nagyon nehéz megmagyarázni az én szemszögemben hogyan jöhet létre ilyen gonoszság. Szóval számomra nagyon borzasztó tudni, hogy az emberek ilyen gonoszságot művelnek. És az is, hogy mivel kellett megküzdenniük a múltban, mert úgy gondolom, hogy valaminek ki kellett váltania ezt a viselkedést. Mit kell megtapasztalniuk ahhoz, hogy ilyen vágyaik legyenek? Ahhoz, hogy még több embert öljenek.” (Szociális munkás hallgató, 22).

A média befolyása

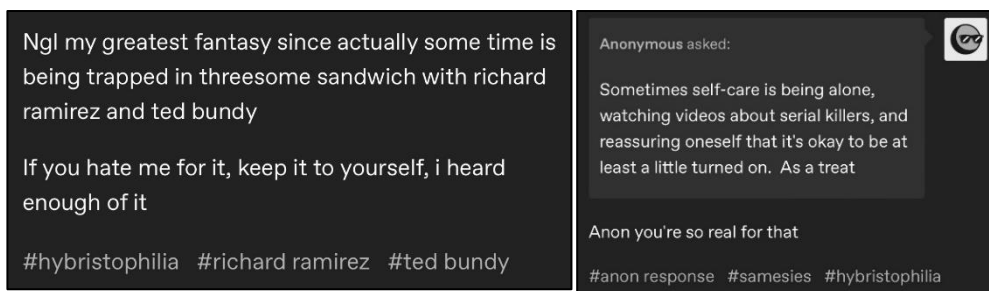
Kutatásom során nem találkoztam ehhez hasonló szélsőséges esetekkel, de volt szerencsém megfigyelni, hogy hogyan rajonganak az emberek a sorozatgyilkosokért bizonyos social media

felületeken úgy, mintha csak egy fiúbanda tagjaiért tennék. Magukra tetováltatják a neveiket, kidekorálják képeikkel a szobájuk falát vagy pedig rajongói oldalakat készítenek nekik, ahol áradozhatnak róluk.

Összesen 5 social media felületet vizsgáltam, melyek közül a Tumblr nyújtotta a legnagyobb rajongói táborát. A Tumblr egy 2007-ben David Karp által létrehozott mikroblogging és közösségi hálózati oldal volt, ahol a felhasználók különféle multimédiás tartalmakat oszthattak meg rövid formátumú blogokon, amelyeket “tumbleblogoknak” neveztek. Mára már veszített a népszerűségéből, de a Tumblr korábban arról volt ismert, hogy különféle közösségek és “fandomok” otthona volt, ahol az emberek közös érdeklődési körök mentén kapcsolódtak egymáshoz. A platformon gyakran találkozhattunk művészeti alkotásokkal, fan fictionnal, mémekkel, tanácsokkal és egyéb kreatív tartalmakkal. Az anonim posztolás lehetősége is sok felhasználó számára vonzó volt (Matthias 2024).

A Tumblr korábban nem volt híres a posztok szigorú ellenőrzéséről, és sok ártalmas tartalom megjelenhetett az oldalon. 2018-ban a Tumblr bevezette a felnőtteknek szóló tartalmak szűrését, hogy biztonságosabbá tegye a platformot, bár még a mai napig megtalálhatóak a régebbi káros tartalmak, ha egy kicsit ügyesebben keres az ember (Tumblr’s Community Guidelines 2018).

Jómagam is különböző hashtageket használva kerestem meg a rajongók által hagyott posztokat, jellemzően a fent említett sorozatgyilkosok neveit használva. A kutatásom során botlottam bele a „Hübrisztofilia” kifejezésbe. „Akik ebben szenvednek, attól éreznek szexuális izgalmat, ha valaki bűncselekményt követ el, lehetőleg erőszakosat” (Kálmán 2019). Több posztot is találtam, ahol ezt a hashtaget használva kategorizálták be a bejegyzéseiket a felhasználók, ahogy akkoriban Tumblron szokás volt. Pár Discord közösséghez tartozó linket is találtam, de a belépési link már lejárt. „Ha utálsz, tartsd meg magadnak, már eleget hallottam” – többen kifejezik, hogyha valakinek valami ellenvetése van azt tartsa magában. Tisztában vannak azzal, hogy a kiírásuk nem helyes, de mivel a Tumblr zárt és azon belül támogató közösségeket nyújtott így egymás között inkább csak egyetértő feleket véltem felfedezni, nem pedig ellenvetést. A hashtag alatt található posztok nagy része szexuális hangvételű, vagy a sorozatgyilkosokra irányulva vagy pedig gyilkossági/bántalmazói fantáziát megfogalmazva. Akik az aggályukat szerették volna kifejezni a sorozatgyilkosokkal való rajongással kapcsolatban valószínűleg nem is találkoztak a Hübrisztofilia hashtaggel, vagy csak épp nem használták.

A csoportdinamika jelentős mértékben hozzájárul a rajongás kialakulásához, ami a fandomok[†] létrejöttéhez vezet. Ezek a közösségek különösen népszerűek voltak a Tumblr platformon, ahol a hasonló érdeklődésű emberek rajongói csoportokat és oldalakat hoztak létre. Az ilyen közösségekben gyakran megfigyelhető, hogy a rajongók olyan bűnözők iránt érdeklődnek, akikkel valamilyen szinten azonosulni tudnak, legyen az életfilozófia, tapasztalat vagy értékrend. Egy felhasználó így fogalmazott: "Szerintem mindenkinek az a kedvenc bűnözője, akivel a legjobban tud azonosulni (életfilozófia, tapasztalat, értékek stb.). Szerintem én sok dologban Ian Bradyvel[§] tudok azonosulni. Ritka és nehéz számomra olyasvalakit találni, aki annyira lenyűgöz, hogy már felnézek rá – de baszki imádtam volna Iant a mentoromként. (...)"

„Valószínűleg a legtöbb sorozatgyilkosnak volt valamilyen traumája a múltban, amit le kellett győznie, és azt hiszem, sokan próbálnak azonosulni azzal a traumával, ami az illetővel történt. Mint ahogy a gyilkos egy kívülálló és ők is kívülállónak érzik magukat, tehát az embereknek találniuk kell valamit amiért azonosulni tudnak a gyilkossal. Vagy egyfajta megküzdési taktika is lehet. Tudod, hogy valami rosszat tettél, de azt is tudod, hogy az nem olyan gonosz vagy rossz, mint amit egy sorozatgyilkos tett. Mintha megnyugtatóná őket az, hogy valami sokkal rosszabb annál, amit ők tettek.” (Szociális munkás hallgató, 22).

Érdekes megfigyelni, hogy a rajongói kultúra nemcsak a bűnözők, hanem más területeken is hasonlóan működik, például a zenészek, színészek vagy sportolók esetében. A közösségi média

[†] 1. kép fordítása: „Nem fogok hazudni a legnagyobb álmod már egy ideje, hogy csapdába essek egy hármasszandvicsben Richard Ramirezzel és Ted Bundyval. Ha utálsz érte, tartsd meg magadnak, eleget hallottam.”

2. kép fordítása: „Néha a magadról való gondoskodás az, hogy egyedül videókat nézel sorozatgyilkosokról és meggyőződsz magad az, hogy oké és ha kicsit beindulsz tőle. Mint egy jutalom” (alatta: „Anon annyira igaz, amit mondasz”)

[†] Nagyon lelkes rajongói csoport (Cambridge Dictionary)

[§] Ian Brady egy skót származású sorozatgyilkos volt, aki Myra Hindley-vel együtt elkövette az úgynevezett “Moors gyilkosságokat” az 1960-as években. Öt 10 és 17 év közötti gyermeket raboltak el, kínoztak meg és gyilkoltak meg Manchester környékén. Brady és Hindley kegyetlensége és a gyilkosságok borzalma mélyen megrázta az Egyesült Királyságot (Scott & Grant, 2024)

platformok, mint a Tumblr, Reddit vagy az X, lehetőséget adnak a rajongóknak, hogy kapcsolatba lépjenek egymással, megosszák véleményüket és tartalmaikat, valamint támogassák kedvenceiket. Ez a közösségi élmény erősíti a rajongói kötődést és hozzájárul a fandomok fennmaradásához és növekedéséhez még ebben a témában is.

Az emberek sorozatgyilkosok iránti rajongása összetett jelenség, amelyben a média szerepe jelentős. Ann Burgess (2021:275) szerint a média nagyban hozzájárul ehhez a rajongáshoz, sokkal inkább, mint azt elsőre gondolnánk. A sorozatgyilkosok hírességekké válnak, és ahogy a közvélemény lenyűgözve figyeli őket, úgy nő az őket körülvevő mitológia. Történeteik érdekessé és szórakoztatóvá válnak, miközben páratlan bepillantást engednek az emberi természet legsötétebb mélységeibe. A gyilkosokat kulturális ikonná emelik, és ez ellenállhatatlanul vonzóvá teszi őket.

„Szerintem fokozott érdeklődést mutatnak az emberek, amióta egyre több ilyen film, sorozat, könyv jött ki. Mint az előbb is említettem, ez a kíváncsisága az embereknek, meg a média is rengeteg mindent nyújt az embereknek, hogy minél többet tudjanak olvasni utána, akkor egyre jobban érdekli őket. De mégis hogyan csinálta, hogyan úszta meg eddig, hogyan leplezték le, és társai. Szerintem népszerűsíti a média meg a könyvek, filmek, sorozatok stb.” (Filmrendező, 22).

Az embereket vonzza a felkavaró valóság, hogy milyen sötétség lakozik egy ember mélyén. A sorozatgyilkosok képesek levetkőzni vagy teljesen figyelmen kívül hagyni a társadalmi normákat, ami sokak számára izgalmas és vonzó. A közvélemény gyakran önmagára ismer a sorozatgyilkosok korlátok közé szorított, de mégis jelenlévő elemi ösztöneiben.

Burgess (2021:278) arról is beszélt, hogy az olyan filmek, mint a “Texasi láncfűrész”, a “Péntek 13” vagy a “Sikoly”, miatt elmosódik a határvonal a valóság és a fikció között. Ezek a karakterek szimpatikussá válnak az emberek számára, és ezáltal az ilyen filmek történetei is vonzóvá válnak. Az emberek gyakran nem értik meg, vagy nem foglalkoznak azzal, hogy ezek valódi emberek, valódi történetek és valódi áldozatok.

„Dokumentumsorozatban láttam (...) hogy rengeteg olyan van, akik ilyen fanokká válnak. Meg olvastam is erről több cikket (...) és szerintem ezek az emberek úgy kezelik ezeket a sorozatgyilkosokat, mintha antihősök lennének a kedvenc filmjeikből. És rendesen ilyen rajongóvá válnak, mintha superhősök lennének, vagy nem is tudom egy nagyon furcsa beteges vonzódás látszik a kommentjeikben. Szerintem meg ilyen csodálat.” (Média hallgató, 20).

A sorozatgyilkosokat gyakran felruházzák az empátia képességével és egyfajta természetes sármjukkal, ami megkönnyíti a néző számára, hogy elvonatkoztasson az általuk elkövetett borzalmakról. Az emberek pusztán szórakozás miatt néznek ijesztő és sorozatgyilkosos filmeket, mert „azoknak az agya, akik szeretnék ilyen filmekben borzongani kevesebb olyan autó receptorral rendelkeznek, ami a dopamin hatását fékezi, mint azoké akik nem szeretik a horrorokat” (Kovács 2018). Ugyanez történt Ted Bundy és Jeffrey Dahmer esetében is, ahol az embereket lenyűgözte a történet.

Burgess szerint „a nagyközönség mindig az áldozatok kárára érez együtt a sorozatgyilkosokkal” (Burgess, Constantine, 2021:280). Ezek körül az emberek körül olyan mítosz alakult ki, miután megszülettek ezek a filmek, cikkek és sorozatok, amelyek bemutatják, hogyan lett egy bántalmazott kisgyerekből hidegvérű gyilkos. Az emberek empátiája gyakran nem az áldozatokra, hanem a gyilkosokra fókuszál. Ezek a filmek sohasem az áldozatokról szólnak, hanem a gyilkosokról, a vérről és a brutalitásról.

Ezen túlmenően, a média gyakran romantizálja a sorozatgyilkosokat, ami tovább növeli a közönség érdeklődését. A sorozatgyilkosok történetei gyakran izgalmasak és drámaiak, ami vonzóvá teszi őket a nézők számára. A média által bemutatott részletek és a gyilkosok személyiségének ábrázolása hozzájárul ahhoz, hogy ezek az emberek kulturális ikonokká váljanak.

„Ha sorozatokat meg filmeket nézünk, akkor a filmkultúrában kicsit romantizálva is vannak, mert rengeteg sorozatban és filmben lévő sorozatgyilkost vagy pszichopátát megkedveltetnek úgymond a nézőkkel, és így hozzájuk teljesen másképp viszonyulnak az emberek, sőt néhányan már úgymond ideálként is tekintenek rájuk, de ezt inkább úgy mondanám, hogy a filmben szereplő karaktert, és ugye az vonzza magával a sorozatgyilkost.” (Filmrendező, 22).

Kutatásom során megfigyeltem, hogy nem mindenki magáért a sorozatgyilkosért rajong, hanem inkább a színészért, pontosabban a színész által alakított karakterért. Jeffrey Dahmer korábban nem volt különösebben népszerű gyilkos. Azonban miután megjelent a róla készült Netflix-adaptáció, amelyben Evan Peters, egy konvencionálisan vonzó színész játssza őt, hirtelen megjelentek a TikTok videók és rajongói oldalak. Ezeken az oldalakon gyakran a színész képei láthatók, nem pedig maga Dahmer.

„Hát olyanokat tudnék mondani, hogy vannak olyan lánybarátnőim, akik szerint ez vonzó. De nem az igazi sorozatgyilkosok vonzóak számukra, hanem amit a filmben látnak és az idealizált sorozatgyilkos karakter, nyilván az a színészi játék is hozzájárul, és mint tudjuk, nem minden

sorozatgyilkos helyes, szóval igen, hát ilyenek vannak. Szerintem őket ez azért vonzza, és azért érdekli, mert hogy vonzónak tartják őket külsőleg, és hű meg ha de szembe jönnének velük a valódiak akkor nem.” (Filmrendező, 22).

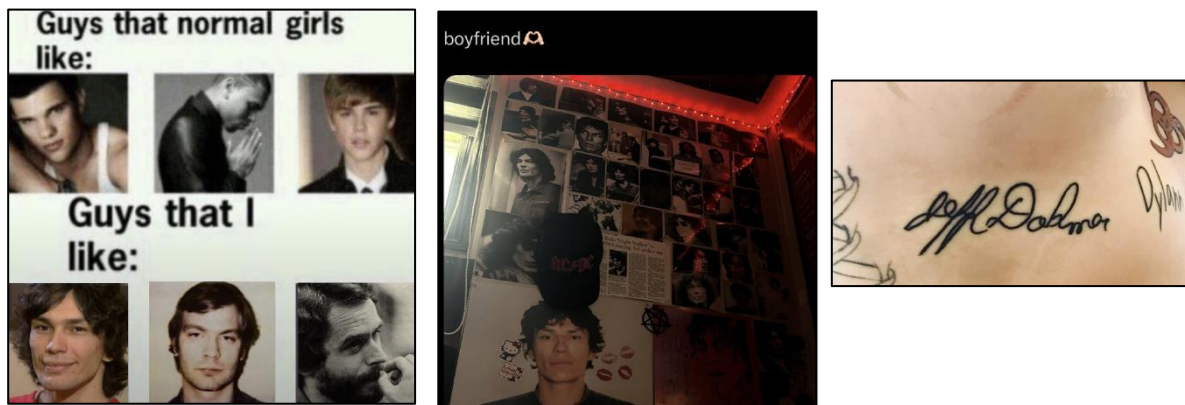
„Nekem egyébként olyan ismerősöm is van, aki egy bizonyos szinten beletartozik abba a csoportba, akik így képesek rajongani ezekért az emberekért. És nekem ez egy nagyon érdekes tapasztalat volt, mert lenyűgözőnek tartja azt, ahogy ki tudják tervelni ezeket a tetteket, és magát a gondolkodásmódot, ami a sorozatgyilkosoknak van, mert hogy máshogy gondolkodnak, mint egy normális ember. Szerinte ez lenyűgöző, és emiatt különösen érdeklődik ez iránt, hogy vajon, hogy jut valaki ide és az energia, amit belefektet ezeknek a cselekedeteknek a kitervelésében. És ez nekem nagyon érdekes volt. Mert én azt láttam, hogy az érdeklődésük, ha elér egy bizonyos szintet, akkor mintha elnyomná a tudatot, hogy egyébként ez egy nagyon is beteg és rossz dolog.” (Média hallgató, 20).

Ezek alapján elmondható, hogy a média erősen torzítja a percepciót annak fejében, hogy az emberek hogyan viszonyulnak sorozatgyilkosokhoz. Az ahogyan és amennyit beszél a média, ezekről az esetekről nagyban hozzájárul ahhoz, hogy nem csak a gyilkost alakító színészhez, hanem magához a valódi elkövetőhöz és vonzódnak az emberek. Sokszor nem belegondolva abba, hogy valódi esetekről van szó.

„Lehet tényleg csak a színész iránt érdeklődnek, de mondjuk volt egy olyan gyilkos srác, nem tudom a nevét, de autóbalesetet okozott és ő nagyon jóképű srác volt. És nagyon sokan meg pont ezért, mert hogy ő ilyen jóképű volt, fel akarták menteni, hogy ne kerüljön börtönbe. (...) Amúgy biztos sokan csak a színészek miatt kezdenek el rajongani, és csak a színész az, akiért rajonganak és nem kapcsolják össze a sorozatgyilkossal. De lehet, hogy tudat alatt attól még valamennyire összekapcsolódik. És akkor valamennyire a sorozatgyilkos is pozitívabb szerepbe fog feltűnni.” (Pszichológus hallgató, 19).

„A kezdeti viszolygás, ami Ed Geinhez és John Wayne Gacyhez hasonló gyilkosokat övezte, valahol útközben szenvedélyes rajongássá változott. Odáig jutottunk, hogy egy rendőrségi grafikus Unabomber-portréját mint egy popkulturális ikont, pólókra nyomták. Lehetnek bármilyen brutálisak ezek a gyilkosok, okozhattak bármekkora szenvedést az áldozataiknak valahogy mégis romantikus színben tűntek fel. Új típusú celebekkel váltak a kényelmetlen részleteket pedig, amelyek megzavarták ezt a narratívát - úgymint a kioltott életek, a mentális betegségek vagy maguk az áldozatok - a közvélemény egyszerűen figyelemre sem méltatta” (Burgess, Constantine, 2021:275).

De nem csak pólókra nyomtatás és érdekes narratívákat találhatunk mostanság a rajongók köreiből, hanem egyenesen rajongói oldalakat, illetve közösségeket is. A közösségeken belül, amiket megfigyeltem a posztok, főleg a külső személyiségjegyekről szóltak. Például, hogy mennyire vonzóknak találják a gyilkost. Richard Ramirez és Ted Bundy esetében főleg a valódi gyilkos arcképét posztolták olyan leírásokkal, mint „a Sátánista hercegem” vagy, hogy „annyira édes”. De az olyan posztok sem voltak ritkák, ahol a posztoló milyen szexuális vágyat keltett benne, ahogy a sorozatgyilkos kínozza áldozatait.

A bejegyzések egy csoportja azt hangsúlyozta, hogy nem támogatják azt, amit a sorozatgyilkos tett, csak „gyönyörűnek találják” az illetőt és ezért készítenek róla videókat.

A Rosszfiú jelenség

A “rosszfiú” jelenség a médiában és filmekben egy lázadó, szabályokat megszegő, és gyakran vonzó, karizmatikus személyiséget jelöl. Ezek a karakterek gyakran bonyolultak, belső konfliktusokkal küzdenek, és sokszor van egy érzékenyebb oldaluk, amit csak a megfelelő személy tud előhozni belőlük. Ebből jön az „én majd megváltoztatom” jelenség is, ami sok szerelmi történetben megjelenik.

„Azt hiszik segíthetnek nekik, hogy más emberré tehetik őket. Valakivé, aki nem bűnöző. Azt hiszik, megtehetik, de nem.” (Hermien Van Dijk, volt szociális munkás a rendőrségtől).

A “rosszfiú” karakterek vonzereje több tényezőtől fakad. Először is, ezek a karakterek gyakran szembemennek a társadalmi normákkal és szabályokkal, ami vonzó lehet azok számára, akik maguk is lázadó hajlamúak vagy szabadságra vágyanak. Másodszor, a rosszfiúk gyakran karizmatikusak és fizikailag vonzók, ami növeli a vonzerejüket. Harmadszor, ezek a karakterek gyakran bonyolultak és mély belső konfliktusokkal küzdenek, ami érdekesebbé teszi őket a

nézők számára. Végül, sok történetben a rosszfiú karakterek megváltoznak vagy megváltást nyernek a megfelelő személy hatására, ami romantikus és érzelmileg kielégítő lehet a nézők számára.

Ezen a romantikán van most a hangsúly. A sorozatgyilkosok iránti rajongás hasonló pszichológiai alapokra épül. Az emberek gyakran kíváncsiak arra, hogy mi motivál egy sorozatgyilkost, és hogyan működik az elméjük. Ez a kíváncsiság hajtja a sorozatgyilkosokról szóló filmek és sorozatok népszerűségét (Kálmán 2019). A popkultúra hatása is jelentős, mivel a sorozatgyilkosok történetei gyakran ciklikusan jelennek meg, és újra és újra felkeltik az emberek érdeklődését. Emellett egyfajta sötét vonzalom is állhat a sorozatgyilkosok iránti rajongás mögött, amely az emberi természet rejtett, sötétebb oldalát tükrözi. Mivel a média gyakran romantizálja a sorozatgyilkosokat, ez hozzájárulhat a rajongásukhoz, bár ez a romantizálás veszélyes is lehet, mivel idealizálhatja a gyilkosokat és tetteiket. Ezeket a következményeket láthatjuk a Jeffrey Dahmerről szóló sorozat után a TikTok felületén is.

A sorozat megjelenése nagy fordulópontra volt a sorozatgyilkosokról való rajongás körében. Két jelenség is terjedni kezdett, az egyik az előbb említett sajnálat és empátia, míg a másik az úgynevezett „POV” azaz „Point Of View” videók. Ezek a videók a népszerű videómegosztó platformokon egyre elterjedtebbé váltak és arra épülnek, hogy a készítő a nézőt egy első szám első személyű (POV) perspektívába helyezve olyan szituációkba vonja be, amelyekben egy vonzó külsejű, de veszélyes, gyakran sorozatgyilkosként ábrázolt karakterrel kerül szembe.

Ezek a videók általában egyszerű, mégis rendkívül hatékony sémát követnek: a karakter közvetlenül a kamerába néz, miközben a nézőt a másik, potenciális áldozat szerepébe helyezi. A leírások gyakran provokatív és izgalmas forgatókönyveket vázolnak fel, például: „POV: Leül melléd az új helyes srác, de kiderül, hogy ő a hírhedt sorozatgyilkos.” A videók alá általában szexuálisan sugalló zenét illesztenek, és a „sorozatgyilkost” alakító személy gyakran megfelel a társadalmilag elfogadott szépségideáloknak.

A komment szekciókban megfigyelhető, hogy a nézők jelentős része élvezzi ezeket a videókat, és olyan megjegyzéseket tesz, mint: „Miért találom ezt ennyire dögösnek? Valami baj van velem.”, vagy „Amikor félned kellene, de annyira helyes.” Ezek a reakciók egyértelműen arra utalnak, hogy a bűncselekmények és a bántalmazó kapcsolatok romantizálása a fiatal generáció körében is jelen van, bár tudják, hogy ez nem a társadalmi normának megfelelő viselkedés.

A komment szekciókban akadnak olyan vélemények is, amelyek kritizálják ezeket a tartalmakat, és felhívják a figyelmet azok potenciálisan káros hatásaira, a támogató

hozzászólások száma általában felülmúlja ezeket. Az a tény, hogy a gyilkosok vonzónak és izgalmasnak ábrázolása sokak számára elfogadható, komoly aggályokat vet fel a társadalmi normák és értékek tekintetében. Ezek a videók hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a bántalmazás és az erőszak normalizálódjon, és a fiatalok téves elképzeléseket alakítsanak ki a szerelemről, a kapcsolatokról és a biztonságról. „A média romantizálja és hétköznapivá teszi az erőszakot” (Kaiser 2022).

Ezen jelenség mögött az emberi psziché mélyebb rétegei húzódnak meg, és a média szerepe kulcsfontosságú abban, hogy hogyan formálódik a közönség véleménye és vonzalma ezek iránt a karakterek iránt.

„Van a kognitív disszonancia elmélet, ami abból áll, hogy az embereknek ellentmondó érzelmeik vannak egy adott dologról. (...) nem tudják elképzelni, hogy egy kedves, segítőkész, szép emberről, hogy gyilkos.” (Szociális munkás hallgató, 22).

Az „Alfahímek”

„A sorozatgyilkosok az alfahímek ultra verziói” írja a Telegraph az egyik sorozatgyilkosokról szóló cikkében (Kálmán 2019).

A sorozatgyilkosok ismétlődően követnek el gyilkosságokat, gyakran egy meghatározott mintát követve. A sorozatgyilkosok motivációi sokfélék lehetnek, beleértve a hatalomvágyat, a bosszút, a szexuális kielégülést vagy a mentális betegségeket. Gyakran jellemző rájuk a szociopátia vagy pszichopátia, ami azt jelenti, hogy hiányzik belőlük az empátia és a bűntudat. Az ilyen egyének gyakran manipulálnak és kihasználják másokat saját céljaik elérése érdekében (Serial Killers 2020).

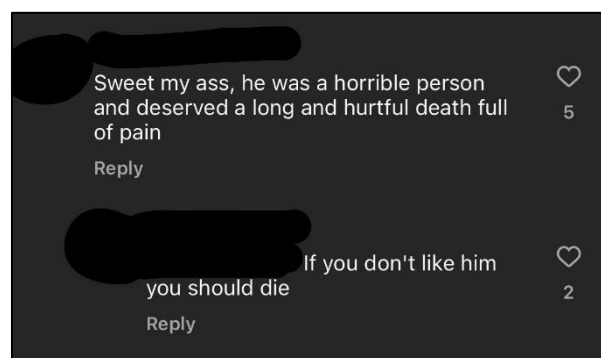
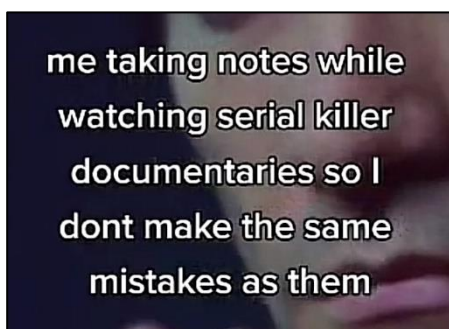
Az alfahím kifejezés eredetileg az állatvilágból származik, ahol az alfahím a csoport domináns hímje. Az emberi társadalomban az alfahímek gyakran olyan férfiakra utalnak, akik magabiztosak, dominánsak és vezetői szerepet töltenek be. Ezek a férfiak gyakran vonzóak a nők számára, és sikeresek a karrierjükben. Azonban az alfahímek viselkedése nem mindig pozitív; néha agresszívak és kontrollálóak lehetnek, és hajlamosak másokat alárendelni saját érdekeiknek (Mehta 2014).

„Amikor az igazságügyi orvosszakértői klinikán dolgoztam, volt egy este amikor egy csomó nő jött egy nagy busszal, hogy összegyűljenek a klinikán és együtt táncoltak a betegekkel. Viszont

a legtöbb férfi még mindig rácsok mögött ült szóval ezeknek a kapcsolatoknak hamar vége lett miután szabadultak. (...) de szerintem még mindig biztonságosabb egy kapcsolat egy olyan férfival, aki rácsok mögött van. A legtöbben véget vetettek ezeknek a kapcsolatoknak miután kiengedték őket.” (Dr. Jaap A. van Vliet, volt törvényszéki szakember).

Az összefüggés, hogy mindkét csoport tagjai gyakran erős személyiségjegyekkel rendelkeznek, de míg a sorozatgyilkosok viselkedése általában társadalmilag elfogadhatatlan és törvénytelen, addig az alfa hímek viselkedése gyakran társadalmilag elfogadott és néha még jutalmazott is. Az alfa hímek dominanciája és vezetői képességei gyakran pozitív fényben tűnnek fel, míg a sorozatgyilkosok dominanciája és manipulációja súlyos bűncselekményekhez vezet. Ez a két csoport különböző módon mutatja be a hatalom és a dominancia különböző formáit, és mindkettőjük viselkedése mélyen befolyásolja a környezetüket és az embereket körülöttük.

A hangsúly itt is az összemosáson van. Az emberek összemosák az alfa hímeket a sorozatgyilkosokkal és ezáltal erős, vezető férfiakként vagy pedig egyenesen példaképként tekintenek rájuk. „Jegyzetek miközben sorozatgyilkosokról nézek dokumentumfilmeket, hogy ne kövessem el ugyanazokat a hibákat, amiket ők” vagy pedig „Inspirál engem ez a csávó” – mindezt egy Dahmerről szóló videó alatt. Ezeken a hozzászólásokon/posztokon látszik, hogy a rajongásnak van egy agresszív és közveszélyes formája is. Ez elfajulhat a rajongó gyilkosságokról való fantáziálásához, vagy fenyegetéshez is „Ha nem kedveled akkor meg kellene halnod” – írta ezt egy poszt készítője egy másik kommentelőnek válaszként, azon véleményét kifejezve, miszerint Dahmer nemhogy nem kedves, de a tetteiért borzalmas és kínok közti halált érdemelt. A legsúlyosabb rajongási forma pedig az, amikor a rajongó elköveti a gyilkos tetteit, csakúgy, mint Domina Cherry, Shave Groves vagy Stephen Griffiths.

Szociopátia, pszichopátia jelensége

A szociopátia és a pszichopátia két olyan személyiségzavar, melyeket gyakran összekevernek, de fontos különbségek vannak közöttük.

„A szociopátia, más néven antiszociális személyiségzavar, a társadalomba való beilleszkedés súlyos zavara” (Szabó 2017). Az ilyen egyének gyakran felületes bájjal rendelkeznek, megbízhatatlanok, és hiányzik belőlük az empátia és a bűntudat. A szociopáták gyakran manipulálnak és kihasználnak másokat saját céljaik elérése érdekében, és nem érznek szégyent vagy megbánást visszaéléseik miatt. Az ilyen személyek gyakran agresszívek, impulzívak és alacsony frusztrációtoleranciával rendelkeznek (Santoro & Schimmenti 2019). A szociopátia előfordulása különböző diagnosztikai módszerek alapján változó, de például a bebörtönzöttek körében az antiszociális személyiségzavar gyakorisága 50-80 százalékra tehető (Szabó 2017).

A pszichopátia szintén az antiszociális személyiségzavarok közé tartozik, de a pszichopáták jellemzően még inkább hidegek és kiszámíthatatlanok. A pszichopáták gyakran intelligensek, elbűvölőek és manipulatívok, de hiányzik belőlük az empátia, a bűntudat és a lelkiismeret. Az ilyen egyének nem érznek megbánást tetteik miatt, és gyakran elhárítják magukról a felelősséget. A pszichopáták viselkedése gyakran kiszámíthatatlan és veszélyes lehet, mivel nem riadnak vissza a hazudozástól, csalástól vagy erőszaktól. A pszichopátia egy személyiségzavar, amely magatartásformákat és személyiségjegyeket együttesít, amelyek a társadalom elítél (Szabó 2022).

Mindkét személyiségzavar súlyos következményekkel járhat az egyén és a társadalom számára és elgondolkodtató, hogy vajon van-e összefüggés a rajongás és a zavar között.

Mind a pszichopáták, mind a szociopáták gyakran vonzódnak az erőszakos és deviáns viselkedéshez, ami magyarázhatja a sorozatgyilkosok iránti érdeklődésüket. Az empátia és a bűntudat hiánya okozhatja azt, hogy élvezik az erőszakos cselekményekről szóló történeteket és akár azonosuljanak is a gyilkossal (Hogyan különböztessük meg a szociopátát a pszichopátától? 2018).

A sorozatgyilkosok profilelemei

A sorozatgyilkosok profilja számos olyan elemet tartalmaz, amelyek átfedhetnek más bűnelkövetőkkel, de ezek az átfedések gyakran a viselkedési spektrum szélsőséges végén találhatók.

A sorozatgyilkosok gyakran mutatnak olyan jellemzőket, mint a szociopátia vagy pszichopátia. Gyakran manipulálják és kihasználják másokat saját céljaik elérése érdekében, és nem érznek szégyent vagy megbánást visszaéléseik miatt (Santoro & Schimmenti 2019).

Ezzel szemben a más bűnelkövetők, mint például az antiszociális személyiségzavarok, mint a szociopátia és pszichopátia, nem kizárólag a sorozatgyilkosokra jellemzőek. Ezek a tulajdonságok más bűnelkövetőknél is megjelenhetnek, például csalóknál, erőszakos bűnözőknél vagy más típusú visszaéléseket elkövetőknél. Az ilyen egyének gyakran hasonlóan manipulálják és kihasználják másokat, és nem érznek büntudatot tetteik miatt (Andrei Chiktilo, sorozatgyilkos profilja 2019) (Nagy 2021).

A "szimpla" bűnözők, akik nem sorozatgyilkosok, gyakran rendelkeznek bizonyos erkölcsi határokkal és tisztelik az életet. Bár elkövethetnek bűncselekményeket, ezek az egyének általában nem mutatják azokat a szélsőséges pszichológiai jellemzőket, amelyek a sorozatgyilkosokra jellemzőek. Az ilyen bűnözők gyakran motiváltak anyagi haszon, hatalom vagy más személyes előnyök által, de nem feltétlenül élvezik az erőszakot vagy az emberi élet kioltását (Nagy 2021).

Az átfedések ellenére a sorozatgyilkosok viselkedése gyakran szélsőségesebb és kiszámíthatatlanabb. Ez mögött gyakran mélyen gyökereznek pszichológiai rendellenességek, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy könnyen ölni tudjanak, míg más bűnözők esetében ezek a pszichológiai tényezők nem feltétlenül vannak jelen (Ferencz 2019) (Nagy 2021).

Összességében tehát a sorozatgyilkosok profilja számos átfedést mutathat más bűnelkövetőkkel, de viselkedésük gyakran a spektrum szélsőséges végén található, és különösen súlyos következményekkel járhat (Ferencz 2019).

Kíváncsiság

Az ember alapvetően kíváncsi természet. Szeretjük azokat a dolgokat, amikbe kevés betekintést nyerhetünk annyira elvont témák, mint pl. az 51-es körzet, a párizsi katakombák vagy a sorozatgyilkosok. Előszeretettel ássuk bele magunkat a véresebbnél véresebb részletekbe, hiába jutunk mindig ugyanarra a következtetésre, hogy a sorozatgyilkosok továbbra is túl összetettek ahhoz, hogy józan paraszti ésszel megértsük őket. Hiába találunk a történet végén ugyanolyan embereket, mint mi magunk.

„Minden emberi lény küzd, hogy megbirkózzon a saját védelmével, a tisztességgel és az erkölccsel. De néha a megértés megbocsátást jelent. És manapság az emberek nem túl megbocsátóak. Talán Ted Bundynek igaza volt: mindannyian sokkal kíváncsibbak vagyunk arra, hogy mit tett a gyilkos, a bűncselekmény véres részleteire, mint arra, hogy miért tette. Maga a gyilkosság nyugtáz le minket és csiklandozza a saját limbikus rendszerünket. Nem csoda, hogy az emberek harcolnak a helyekért a kivégzésekre. Ezért csinálom én is részben a munkámat? Talán, nem lennék meglepve.” – mondja Dr. Dorothy Otnow Lewis törvényszéki pszichiáter, aki Ted Bundy utolsó interjút készítette és mutatja be az „Örült, nem elmebeteg” című dokumentumfilmben.

„Először is, szerintem ez a szenzációhajhászat lehet az oka a rajongásnak. Mert amit a sorozatgyilkosok csinálnak, az alapvetően a szélsőség, a legszélsőségesebb, amit el tudunk képzelni, hogy egy ember csinálhat. Borzasztó belegondolni, hogy valaki valóban képes erre. Szerintem ez olyan dolog, ami az embereket lenyűgözi. Talán tetszik nekik a hitetlenség is a dologban, például hogyan lehetséges, hogy valaki képes erre? Hogy ilyen károkat okozzon. Szerintem nagyon hajlamosak vagyunk mindent racionalizálni. Ha valakiről úgy látod, hogy valami ilyen szélsőséges dolgot csinál, akkor azt hiszem, hogy az embereket vonzza az illető megértése. És hogy megtalálják az okokat a miértekre. És ezért akarnak annyira kutatni és belemerülni abba az adott személybe.” (Szociális munkás hallgató, 22).

A sorozatgyilkosokról szóló filmek, illetve történetek által betekintést nyerhetünk ezekbe az ijesztő és véres bűncselekményekbe, ez a kíváncsiság pedig elindít egy adrenalinválaszt az agyunkban és ezáltal függők is lehetünk (Hankinson 2017). Lehet nem értünk egyet a gyilkos tetteivel, tudjuk elvből, hogy embert ölni nem csak jogilag, de erkölcsileg sem helyes, mégis megbabonáz minket az, hogy hogy képes valaki ilyesmire. Elizabeth Yardley kriminológus azt mondja, hogy ez ugyanolyan, mint egy autóbaleset. Tudjuk, hogy nem kellene odanéznünk, mégis megteesszük. Ezt nevezzük „wound culture-nak” azaz „katasztrófaturizmusnak”.

„Vonzanak bennünket mások traumái és szenvedései, és nagyon sok ilyen van a sorozatgyilkosságok körül” – említi Yardley (Hankinson 2017).

„Volt, hogy úgy éreztem, hogy sokkal többet szeretnék tudni róla, mert azt hiszem, különösen azért, mert nő volt, és te magad is azonosulhatsz vele, ha nő vagy (egy holland női sorozatgyilkost említett előtte). És akkor ott volt valami, ami ezt a kíváncsiságot csiklandozta. Elkezd érdekelni és szeretnél róla többet tudni, de közben mégis rettegsz és nem akarsz tovább olvasni róla.” (Szociális munkás hallgató, 22).

„Hát én mivel pszichológus hallgató vagyok, azért engem nagyon érdekel az, hogy mi zajlik a fejünkben, szóval, hogy nekem izgalmasak és tényleg folyton azon gondolkozok, hogy ezt miért csinálhatta, és hogy mire lehet visszavezetni, meg keresem az okokat, meg a család történetét. Szóval, hogy próbálok minél több háttérinformációt kiszűrni belőle és összerakni okozati összefüggést, hogy miért csinálhatta ezt?” (Pszichológus hallgató, 19).

Dean Burnett, idegtudós és a Cardiffi Egyetem pszichiátria oktatója kifejti, hogy a kíváncsiság az agyunkban megpróbálja eltávolítani a bizonytalanságot, ezért amikor olyan emberekkel találkozunk, akik a társadalom normáit rúgják fel, többet akarunk tudni: „Az, hogy tudjuk, mi történik az emberekkel, amikor a legsérültebbek, vitathatatlanul túlélési tulajdonság, ez klinikai jellegű, abban az értelemben, hogy Te nem veszel részt benne” (Hankinson 2017).

„Mert, ha besétálsz egy szobába, és ott valakit éppen feldarabolnak, nem csak állnál és néznéd lenyűgözve, hanem megfordulnál és rohannál, hogy hívd a rendőrséget. Órákig bőségesen hánynál, mert ez valóságos, előtted van, valódi veszély. Azonban így eltávolodhatsz tőle, miközben továbbra is nézed. Előnyben részesülsz, ha ismered és kideríted ezeket a furcsa dolgokat anélkül, hogy ténylegesen veszélybe sodornád magad.” – mondja Burnett a sorozatgyilkosokról szóló filmek példájával élve (Hankinson 2017).

Burnett példája tökéletesen bemutatja, hogy ameddig a képernyőn keresztül lessük ezeket a brutális tetteket addig könnyű azt hinni, hogy ezek szimplán fikciók, de elfelejtjük, hogy ezek valódi emberek valódi történetekkel.

„Megbabonáznak minket a sorozatgyilkosok, mert meg akarunk ijedni a szörnyektől, de amit találunk az sokkal ijesztőbb, és ezt próbáljuk megérteni, de soha nem fogjuk: embereket találunk, akárcsak mi” (Hankinson 2017).

Egy sorozatgyilkos aurája

„Azon az első napon ismertem meg H.-t, amikor a groningeni törvényszéki klinikára kerültem dolgozni 1997-ben. Az orvosigazgató körbevezetett, és amikor beléptünk a kantinba, az asztaloknál mindenki ült, többségük farmerben és pólóban, néhányan kabátot is viseltek. De az asztalfőn egy férfi ült háromrészes öltönyben és nyakkendőben; azt hittem, fontos tagja lesz a testületnek. De kiderült, hogy az újságból ismert sorozatgyilkos H., akit életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték.

H. annak idején egy utrechti törvényszéki orvosszakértői klinikára került, és ott kezdett kapcsolatba kerülni egy női igazgatóval, akit végül feleségül vett. Minden héten meglátogatta Groningenben, és minden évben megmutatta újonnan vásárolt autóját H.-nek; ezután megengedték, hogy helyet foglaljon a volán mögött.

H.-nak nem kellett letöltenie életfogytiglani börtönbüntetését. Korán szabadult, de hamarosan rossz állapotba került, és nem élte meg az öregkort.” (Dr. Jaap A. van Vliet, volt törvényszéki szakember).

Hans van Zon egy hollandiai sorozatgyilkos volt, aki az 1960-as évek végén követett gyilkosságokat és brutális módszereiről vált ismertté. Van Zon első, többek által is ismert áldozata Coby van der Voort volt, akivel párkapcsolatban is álltak és akit 1967 áprilisában ölt meg. A gyilkosság után Van Zon megpróbálta a bűncselekményt rablásnak álcázni, és az áldozat ékszereit odaadta barátnőjének. Ezután következett a többi gyilkosság (Hendrik Jan 2020).

Van Zon végül 1967 decemberében került rendőrkézre, és 1970 márciusában életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. A börtönben töltött idő alatt Van Zon luxuskörülmények között élt, és még egy terapeutával, Riet van der Brinkkel is kapcsolatot létesített, akivel később összeházasodott (Hendrik Jan 2020).

„Az igazságügyi klinikákon most azt hiszem, minden évben van két vagy három női szociálterapeuta, akinek kapcsolata van az osztályán lévő pácienssel. Ez nemzedékről nemzedékre történik.” (Dr. Jaap A. van Vliet, volt törvényszéki szakember).

„Nehéz volt elképzelni, hogy a nőcsábász, aki megdobogtatta a szívemet, ennyi szörnyű gyilkosságra volt képes.” – nyilatkozta Loes Leeman, egy újságíró, akit Hans levett a lábáról (Loes Leeman 2020).

Hans 1968-ban kegyelmi időt kapott és hazatért akkori feleségéhez, míg Loes akkor végzett éppen az Újságíró Akadémián és a gyilkossal szeretett volna interjút készíteni.

„Az első szidalmazó kérdések után Hans szó szerint elkezdett kérdezgetni engem a ruháimról: „Mit viselsz? Szereted a szexi fehérneműt? Játazol magaddal?” Megdöbbsenem a kérdéseim. Nagyon hamar intim lett.” A beszélgetések lassan telefonszexbe mentek át, Hans szeretett volna találkozni Loessel, de ő egyre inkább halogatta ezt a találkozót (Bart van Woudenberg 2023).

„Állandó harcban voltam a bűvölet és az undor között. Bármikor megkaphattam volna a történetet. Amolyan játékszer voltam, ő játszott velem. Azt hitte, egy szép hülye feleség, én majd beveszem ezt. Nőként érdeklődtem iránta, és ez tetszett neki.” De mindig bennem volt az undor a gyilkosságokkal kapcsolatban. Hogyan képes egy férfi ilyen brutális és erőszakos gyilkosságokat elkövetni? Ez olyan gátlástalan. Soha nem láthattam őt normális embernek” (Bart van van Woudenberg 2023).

Van Zon és Loes végül két év után találkoztak, ahol a férfi már nem a sármos személyiségét vette elő, az egész autótút alatt próbált ráijeszteni a lányra, aki ezáltal próbálta csendben átvészelni az utat. „Észrevette, hogy félek, és tetszett neki. Megijedtél, nem? – mondta, amikor visszatértünk a kocsihoz.” A beszélgetések tovább folytatódtak Hans akkori felesége háta mögött, míg rá nem jött. Egy igazi szerelmi háromszög alakult ki köztük (Bart van Woudenberg 2023).

Hans végül az alkoholba halt bele 1998-ban. „Hansot egyfelől barátnak, másfelől gyilkosnak láttam. Még mindig kiráz a hideg, ha rá gondolok vagy írok róla.” – nyilatkozta Loes.

Összefoglalás

A sorozatgyilkosok iránti rajongás a normának ellentmondó viselkedés. Ezzel maguk a rajongók is tisztában vannak, mégis megmagyarázzák, hogy ők csak máshogy látják ezeket az eseteket, ezeket az embereket, mint a többiek.

Kutatásom során beszélgettem szakértőkkel, laikusokkal és olyanokkal is, akik a rajongó kategóriába is beleeshetnek. Valójában mindenkit érdekel az ismeretlen. A sorozatgyilkosokról szóló történetek mítoszok. Olyan elvont és tiltott történetek, amikről a 70-es évektől kezdve, a mai napig majdnem, hogy havonta hallunk. Hiába elképzelni sem tudjuk, hogy képes valaki

ilyesmire, mégis érdeklődést mutatunk, amikor találkozunk ezzel a nem mindennapi jelenséggel.

A legtöbb rajongó először csak kíváncsi. Megnézi a legnépszerűbb sorozatot a Netflixeen, elolvassa a piacvezető cikket az interneten, míg ez a kíváncsiság egyre csak fokozódik. Majd azon kapja magát, hogy egyre jobban megakarja ismerni az adott sorozatgyilkost, ezzel egy örvénybe kerül, ami beszippantja és a mélybe rántja. Ahogy egyre mélyebbre merül ebben a sötét világban, a saját személyisége is átformálódik, elveszítve az erkölcsi iránytűt, ami korábban vezérelte.

Olyan ez, mint egy új sorozat iránt elkezdni rajongani, egy új bandát felfedezni vagy egy izgalmas hobbiba belevágni. Viszont ezek valós esetek és valós áldozatok történetei, és az irántuk való rajongás idővel mentálisan megterhelővé válhat, vagy olyan irányt vehet, ahonnan már nehéz visszatérni. Főleg, ha van egy „támogató” online közösség az oldalukon.

A rosszfiúk iránti imádat nem újkeletű dolog, ahogy a sorozatgyilkosok iránti áhítat sem. Az internet elterjedésével és az információk egy kattintáson belüli elérésével sokkal több emberhez eljutnak ezek a történetek. Sokkal több fandom alakulhat ki, akik a social media platformokon keresztül oszthatják meg a gondolataikat egy olyan dologról, amiről tudják, hogy a legtöbb embernek nem mondhatják el. „Felnőtt ember vagyok, aki fontos része a közösségének. Sok „DEI” (Diverzitás, Méltányosság, Befogadás) és emberi joggal kapcsolatos dologban benne vagyok, meginterjúvoltak a helyi hírekben és mondtam beszédet a helyi egyetemen. Eközben hübrisztofiám van és menthetetlenül szerelmes vagyok Jeffrey Dahmerbe. (...) Mind ezt titkolnom kell, mert ha bárki megtudná ezt az életem (és munkám) tönkre menne. Nehéz.” – árulja el egy poszt készítője Tumblrön.

A posztok és interjúk alapján arra a végkövetkeztetésem, hogy a felsorolt hipotéziseim közül mind igaz. Mindegyik felvetésre találtam olyan válaszokat vagy rajongókat, akikre igazak ezek az állítások. Valaki kíváncsi, valaki egy antihőst, egy rosszfiút, egy alfahímet lát ezekben az emberekben. Valaki magára ismer, vagy csak éppen a színészi játék babonázza meg. És vannak olyanok is, akiknél fétisek vagy mentális tényezők húzódnak meg a háttérben.

Ahogyan a média ma beszél a sorozatgyilkosokról egy nagyon átfogó képet ad arról, hogy nem minden fekete-fehér és senki sem gonosznak születik. Teljeskörűen bemutatják a tettes előéletét az elfogásáig. Ezzel szemben mindig megfeledkeznek az áldozatokról. Miközben a kutatásomat végeztem nagyon kevés szó esett azokról az emberekről és családokról, akik elszenvedték ezt a traumát a gyilkostól. Bevallom én sem ejtettem róluk sok szót, mert az embereket sajnos nem

ez a része érdekli a történetnek. Hanem maga a gyilkos, akit szeretnek felruházni ezzel a misztikus aurával, amitől még érdekesebb lesz.

„Nem csak az ő szemszögükből kéne ezeket a történeteket bemutatni, hanem valahogy az áldozatok felől is, vagy hogy legalább érződjön az, hogy ők attól még nagyon nem jó emberek. És hogy ne azt sugallja az emberek felé, hogy hát sorozatgyilkosnak lenni megengedhető és meg lehet érteni, hogy ők ilyenek.” (Pszichológus hallgató, 19).

„Szerintem a médiának nagyon nagy felelőssége van abban, hogy mit mutat és hogy mutatja azt az embereknek, mert sajnos az emberek túl könnyen befolyásolhatóak. Beszéltünk erről az új sorozatról az egyik ismerőssémmel, és akkor mondta, hogy hű, de jó ez a sorozat és akkor mondtam, hogy igen, de hogy azért nem hű ahhoz, hogy az valójában, hogy történt, mire ő azt mondta, hogy jaj, de az nem baj, mert hogy ez csak egy film és nem is kell hűnek lennie. És én ezzel nem értek egyet. Mert szerintem hogyha ilyen témát dolgozol fel, akkor azért nyilván nem tudod pont ugyanúgy átadni, mint ahogy az a valóságban megtörtént, de azért nagyon is ott a felelősség, hogy a lehető leginkább úgy mutasd be.” (Média hallgató, 20).

Az interjúalanyaim egyenhangúan kifejezték, hogy a médiának nagy szerepe van ebben a rajongásban, és abban, hogyan dolgozza fel ezeket az érzékeny történeteket. Mindig is lesznek lázadó egyedek, akik megpróbálnak a társadalmi normával szembe menni és csak azért is az ellenvélemény táborát erősíteni, de talán, ha a történet minden szereplőjét és minden oldalát próbálnák harmonikusan kihangsúlyozni, akkor kevésbé lenne az elkövetőn hangsúly. Mint említettem rajongók mindig is voltak és lesznek, meg nem értett gonoszok is lesznek, de nem mindegy, hogy egy fikció keretein belül vagy pedig a való világban.

A sorozatgyilkosok iránti rajongás egy nagyon szerteágazó téma, egy növekvő rajongótáborral, akik mind kicsit máshogy látják és dolgozzák fel ezeket a történeteket, így egy okot kiemelni nagyon nehéz. Az elemzésem alapján úgy gondolom, hogy a kíváncsiság indítja el a rajongási folyamatot és később erre épülnek más okok is. Egy dolog azonban biztos, hogy a média interpretálása nagyban hozzájárul a fandomok szétterjedéséhez. Fokozottan oda kell figyelni arra, hogyan és miként beszélünk ezekről a történetekről, kihangsúlyozva az áldozatokat. Mert ne feledjük, hogy ezek ugyanolyan emberek történetei, mint amilyenek mi vagyunk.

Bibliográfia

- Aly Vander Hayden (2018). *The Twisted 'Groupies' Who Loved Serial Killer Ted Bundy*. Oxygen Official Site. Elérhető: <https://www.oxygen.com/snapped/crime-time/groupies-loved-serial-killer-ted-bundy>
- Ann Wolbert Burgess and Steven Matthew Constantine (2023). *Gyilkos Mintázatok*. Welbeck Publishing Group.
- Cambridge Dictionary (n.d.). *FANDOM | meaning in the Cambridge English Dictionary*. dictionary.cambridge.org. Elérhető: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/fandom>
- Christodoulou, H. (2019). *Who was Ian Brady? Moors murderer who killed five children with Myra Hindley*. The Sun. Elérhető: <https://www.thesun.co.uk/news/2197861/ian-brady-moors-murders-death-myra-hindley/>
- Crabtree, M. (2023). *The 'Crossbow Cannibal' Killed, Dismembered, And Ate Three Women In England — Until He Was Caught On Camera*. All That's Interesting. Elérhető: <https://allthatsinteresting.com/stephen-griffiths>
- Davies, A. (2010). *'Crossbow cannibal' admits Bradford prostitute murders*. Channel 4 News. Elérhető: <https://www.channel4.com/news/crossbow-cannibal-admits-bradford-prostitute-murders>
- Davis, K. (2022). *Teen girl, 19, fatally stabbed stranger after using app to lure him on 1st date*. The Sun. Elérhető: <https://www.thesun.co.uk/news/17623829/teen-girl-stabbed-stranger-neck-dating-app/>
- Deeks, S. (2023). *Leigh Park murder trial: 'Dark and twisted' Shaye Groves who stabbed Frankie Fitzgerald 22 times in the neck and chest found guilty of murder*. The News. Elérhető: <https://www.portsmouth.co.uk/news/crime/leigh-park-murder-trial-dark-and-twisted-shaye-groves-who-stabbed-frankie-fitzgerald-22-times-in-the-neck-and-chest-found-guilty-of-murder-4031647>
- Dián Dóri (2023). *Gyilokpornó vagy izgalmas krimi? – Ezért szeretjük a true crime-történeteket*. Wmn.hu. Elérhető: <https://wmn.hu/kult/59103-gyilokporno-vagy-izgalmas-krimi--ezert-szeretjuk-a-true-crime-torteneteket>
- Dziemianowicz, J. (2022). *'He Wanted To Be Infamous': Ex-Girlfriend Of UK's 'Crossbow Cannibal' Speaks Out*. Oxygen Official Site. Elérhető:

<https://www.oxygen.com/living-with-a-serial-killer/crime-news/serial-killer-stephen-griffiths-ex-girlfriend-speaks-out>

- Editor, M. (2016). *Boys, Girls & Bundyphiles—fans, followers of serial killers often ‘condemned’ for interest.* The Columbia Chronicle. Elérhető: <https://columbiachronicle.com/bc9649e6-99f5-11e6-aaea-ffba1999cc26>
- Eldridge, A. (2024). *Tumblr | Web site | Britannica.* www.britannica.com. Elérhető: <https://www.britannica.com/topic/Tumblr>
- Ferencz Adrienn (2019). *Emberi bestiák – Bepillantás a sorozatgyilkosok világába a kriminálpszichológus és a nyomozó tapasztalatai alapján.* Jogi Fórum. Elérhető: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2019/03/09/emberi-bestiak-bepillantasa-a-sorozatgyilkosok-vilagaba-a-kriminalpszichologus-es-a-nyomozo-tapasztalatai-alapjan/>
- Gabriella, K. (2018). *Ez történik a testedben, amikor horrorfilmet nézel: a félelem hatása a szervezetre.* Femina.hu. Elérhető: <https://femina.hu/terasz/horrorfilm-nezes-hatasa/>
- Hankinson, A. (2017). *This is why are we all so obsessed with serial killers.* Shortlist. Elérhető: <https://www.shortlist.com/news/serial-killers-obsession-posterboys-charles-manson-psychology>
- Hickey, E.W. (2006). *Serial Murderers and Their Victims.* Wadsworth Publishing Company.
- Jan, H. (2020). *Jarretels voor een seriemoordenaar.* Misdaadjournalist. Elérhető: <https://www.misdaadjournalist.nl/2020/02/06/jarretels-voor-een-seriemoordenaar/>
- Kaiser Orsolya (2022). *Bele akarunk látni a sorozatgyilkosok fejébe, és megfejtetni a működésüket.* Telex. Elérhető: <https://telex.hu/kult/2022/12/22/sorozatgyilkos-sorozat-film-netflix-kivancsisag-motivacio-rajongas-pszichologia>
- Kálmán Attila (2019). *Miért rajongunk a sorozatgyilkosokért?* 24.hu. Elérhető: <https://24.hu/kulfold/2019/02/23/sorozatgyilkos-rajongas-ted-bundy-charles-manson/>
- Kirsty, D. (2023). *Serial Killer Obsessed Teen Lures Men for Sex on Dating Apps... so she can KILL THEM.* YouTube. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=yesDRp02c-g> [Letöltve: 2024. augusztus 20.]
- Kirsty, D. (2023). *The Man So Arrogant He Murdered ON CAMERA - The Twisted Case of Serial Killer Stephen Griffiths.* YouTube. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=IUU1M9anKTo> [Letöltve: 2024. augusztus 20.]

- Leeman, L. (2020). *Verliefd op een ladykiller* | *Nieuwe Revu*. Revu.nl. Elérhető: <https://revu.nl/artikel/106986/verliefd-op-een-ladykiller>
- Margaritoff, M. (2021). *Doreen Lioy Was A Successful Editor — But She Gave It All Up To Marry A Serial Killer*. All That's Interesting. Elérhető: <https://allthatsinteresting.com/doreen-lioy>
- Mehta, V. (2014). *Are Alpha Males a Myth or a Reality?* Psychology Today. Elérhető: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/head-games/201412/are-alpha-males-a-myth-or-a-reality>
- Nagy Nikolett (2021). *Nem szeret, nem szorong, nem tanul – így lehet felismerni a pszichopátát*. 24.hu. Elérhető: <https://24.hu/tudomany/2021/03/21/bunozoi-elme-agyutatas-hete-pszichologia-pszichopata-szociopata-gyilkos-pszichosebeszet/>
- Neale, E. (2023). *Serial Killer Fangirl Becomes a Murderer*. YouTube. Elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=IH_KpSXZBXY [Letöltve: 2024. augusztus 20.]
- Nuus (2018). *Hogyan különböztessük meg a szociopátát a pszichopátától?* | nuus.hu. nuus.hu. Elérhető: <https://nuus.hu/elemod/lelek/0429/hogyan-kulonboztessuk-meg-a-szociopatat-a-pszichopatatol/>
- O'Reilly, L. (2023). *Woman obsessed with serial killers jailed for life for boyfriend's murder*. Evening Standard. Elérhető: <https://www.standard.co.uk/news/crime/shaye-groves-murder-frankie-fitzgerald-serial-killers-sentence-b1062297.html>
- Psychology Today (2024). *Search* | *Psychology Today*. Psychology Today. Elérhető: <https://www.psychologytoday.com/us/archive?search=serial+killers&op=Search>
- Santoro, G. and Schimmenti, A. (2019). *The psychodynamics of serial killing* | *Lirpa International Journal*. Lirpa. Elérhető: <https://www.lirpa-internationaljournal.it/en/2018/12/29/the-psychodynamics-of-serial-killing/>
- Staff, I. (2015). *Exclusive: The Bride of Charles Manson - Her First TV Interview*. Inside Edition. Elérhető: <https://www.insideedition.com/9735-exclusive-the-bride-of-charles-manson-her-first-tv-interview>
- Szabó Emese (2017). *Szociopátia*. Házipatika. Elérhető: https://www.hazipatika.com/betegsegek_a_z/szociopatia
- Szabó Lili (2022). *Miről ismerhető fel a pszichopata?* - *Online pszichológus*. Onlinepszichologus.net. Elérhető: <https://onlinepszichologus.net/blog/mirol-ismerhető-fel-a-pszichopata/>

- Tumblr Team (2018). *Updates to Tumblr's Community Guidelines*. Tumblr Support. Elérhető: <https://support.tumblr.com/post/180758979032/updates-to-tumblrs-community-guidelines>
- Wikipedia Contributors (2024). *Hans van Zon*. Wikipedia. Elérhető: https://en.wikipedia.org/wiki/Hans_van_Zon
- Woudenberg, B. van (2023). *Een relatie met een seriemoordenaar: 'Je was lekker bang, hè?'* | *Panorama*. Panorama.nl. Elérhető: <https://panorama.nl/artikel/451928/weerzinwekkend-en-fascinerend-tegelijktijd-een-relatie-met-een-seriemoordenaar>